

DIN NOU DESPRE DIPLOMA BÎRLĂDEANĂ DIN 1134

P. P. PANAITESCU

La 28 aprilie 1889, Ioan Bogdan în vîrstă pe atunci de 25 de ani, prezenta Academiei Române comunicarea intitulată: *Diploma bîrlădeană din 1134 și principatul Bîrladului. O încercare de critică diplomatică slavo-română*¹.

Critica lingvistică și diplomatică a slavistului român interesa nu numai istoria și filologia română, dar și pe specialiștii din țările slave. «Diploma bîrlădeană» fusese publicată de B. P. Hasdeu în două rînduri, mai întîi în revista «Instrucțiunea publică», I/1, 1860, p. 8, și apoi în ziarul «Traian», I, 1869, p. 199, însoțit de astă dată de un lung comentariu. După prima ediție, diploma publicată de Hasdeu a fost cunoscută și comentată de istoricul ucrainean A. Petrușevîc într-un ziar din anul 1862². După Petrușevîc, textul a fost cunoscut și folosit de mai mulți istorici ruși și ucraineni³. E de observat că Petrușevîc a socotit diploma ca fiind greșit transcrisă și a corectat-o în chip arbitrar.

Precum se știe, diploma publicată de Hasdeu este redactată în limba slavonă cu elemente bulgare; Ivan Rostislavici «din scaunul Haliciului, cneaz de Bîrlad» acordă negustorilor din Mesembria, port la Marea Neagră, dreptul să nu plătească vama la Haliciul mic (Galați), ci numai la Bîrlad și Tecuci, de asemenea pentru mărfurile locale, cele ungurești, rusești și cehe să nu plătească vama decît la Haliciul mic «și va spune voievodul». Actul este dat în luna mai 20, anul 1134 (era noastră).

Primul studiu științific privitor la autenticitatea diplomei este acela al lui Ioan Bogdan. El arată că fonetica și ortografia actului nu se potrivesc cu limba slavă scrisă de ruși sau de slavii de sud din secolul al XII-lea, ci sînt imitate după texte slave și slavo-române din sec. XIV—XV. Diploma se datorește unui falsificator, care nu cunoștea limba și textele rusești din secolul al XII-lea și care s-a folosit de documente slave moldovenești, ucrainene și latino-polone. Mai bătătoare la ochi sînt formulele diplomatice de cancelarie: invocația «în numele Tatălui și al Fiului», numele emitentului după invocație, data de la era noastră și nu după cea bizantină, formula coroborăției «și va spune voievodul» sînt imposibile pentru un document slavo-rus din secolul al XII-lea. În partea a doua a studiului său Ioan Bogdan analizează împerejurările istorice oglindite în diploma lui Ivanko Rostislavici. Este evident că autorul falsului a cunoscut letopisețele rusești, în special cronica Ipatie, în care acest fiu de

¹ AAR, Mem. Secției ist., seria II, tom. XI, București, 1889.

² A. Petrușevîc, *Уставная таможенная грамота Берладского князя Ивана Ростиславича с 1134 года*, «Слово», Lvov, II, 1862, nr. 86, 31 oct. /12 nov.

³ Bibliografia despre diploma lui Ivanko, pînă în 1889 la K. Grot, *Из истории Угрии и славянства в XII веке*, Varșovia, 1889, p. 236 și nota.